

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

قانون مدنی
(نموداری)

تدوین: الهام مختاری محمدی

انتشارات چتر دانش - ۱۳۹۶

◆ عنوان قراردادی: ایران. قوانین و احکام
◆ عنوان و نام پدیدآور: قانون مدنی (نموداری)/ تدوین الهام مختاری
محمدی.

◆ مشخصات نشر: تهران: چتر دانش، ۱۳۹۳.

◆ مشخصات ظاهری: ۴۴۷ص؛ ۵/۱۶×۱۱/۵ س.م.

◆ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۶-۱۲-۲

◆ وضعیت فهرست نویسی: فیبا

◆ یادداشت: چاپ چهارم.

◆ یادداشت: چاپ قبلی: آراء سبز، ۱۳۹۲ (۷۰۹ص.).

◆ موضوع: قانون مدنی -- ایران

◆ شناسه افزوده: مختاری محمدی، الهام، ۱۳۶۵ - ، گردآورنده

◆ رده بندی کنگره: الف ۱۳۹۳/۸ KMH ۴۹۳

◆ رده بندی دیویی: ۳۴۷/۵۵

◆ شماره کتابشناسی ملی: ۳۴۴۳۹۷۰

◆ نام کتاب: قانون مدنی (نموداری)

◆ ناشر: چتر دانش

◆ تدوین: الهام مختاری محمدی

◆ نوبت و سال چاپ: دوازدهم - ۱۳۹۶

◆ شمارگان: ۲۰۰۰

◆ شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۳۱۶-۱۲-۲

◆ قیمت: ۱۲۵۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خمینری جاوید (اردیبهشت شمالی) پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تغییر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند امری انکارناپذیر است. به‌این ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصفه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

- مقدمه: در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم..... ۱۱
- جلد اول: در اموال ۱۴
- کتاب اول: در بیان اموال و مالکیت به طور کلی ۱۴
- باب اول: در بیان انواع مال ۱۴
- فصل اول - در اموال غیر منقول ۱۴
- فصل دوم - در اموال منقوله ۱۹
- فصل سوم - در اموالی که مالک خاص ندارد ۲۰
- باب دوم: در حقوق مختلفه که برای اشخاص نسبت به
 اموال حاصل می شود ۲۶
- فصل اول - در مالکیت ۲۶
- فصل دوم - در حق انتفاع ۳۱
- فصل سوم - در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر و در احکام و آثار
 املاک نسبت به املاک مجاور ۴۵
- کتاب دوم - در اسباب تملک ۶۰
- قسمت اول: در احیاء اراضی موات و حیازت اشیاء مباحه ۶۰
- باب اول: در احیاء اراضی موات و مباحه ۶۰
- باب دوم: در حیازت مباحات ۶۱
- باب سوم: در رعادن ۶۶
- باب چهارم: در اشیاء پیداشده و حیوانات ضاله ۶۶
- فصل اول - در اشیاء پیدا شده ۶۶
- فصل دوم - در حیوانات ضاله ۶۹

۷۰.....	باب پنجم : در دَیْنِه
۷۱.....	باب ششم: در شکار.....
۷۲.....	قسمت دوم: در عقود و معاملات و الزامات
۷۲.....	باب اول: در عقود و تعهدات به طور کلی
۷۳.....	فصل اول - در اقسام عقود و معاملات.....
۷۴.....	فصل دوم - در شرایط اساسی صحت معاملات
۸۱.....	فصل سوم - در اثر معاملات
۸۵.....	فصل چهارم - در بیان شرایطی که در ضمن عقد میشود.....
.....	فصل پنجم - در معاملاتی که موضوع آن مال غیر است یا معاملات
۹۰.....	فصولی
۹۵.....	فصل ششم- در سقوط تعهدات.....
۱۰۶.....	باب دوم: در الزاماتی که بدون قرارداد حاصل می‌شود.....
۱۰۶.....	فصل اول - کلیات
۱۰۸.....	فصل دوم - در ضمان قهری
۱۱۹.....	باب سوم : در عقود معینة مختلفه
۱۱۹.....	فصل اول - در بیع
۱۵۳.....	فصل دوم - در بیع شرط
۱۵۴.....	فصل سوم - در معاوضه
۱۵۵.....	فصل چهارم - در اجاره
۱۷۷.....	فصل پنجم - در مزارعه و مساقات
۱۸۳.....	فصل ششم - در مضاربه
۱۸۷.....	فصل هفتم - در جعاله
۱۸۹.....	فصل هشتم - در شرکت
۱۹۸.....	فصل نهم - در ودیعه
۲۰۵.....	فصل دهم - در عاریه

۲۰۸	فصل یازدهم - در قرض
۲۰۹	فصل دوازدهم - در قمار و گروبندی
۲۱۰	فصل سیزدهم - در وکالت
۲۱۸	فصل چهاردهم - در ضمان عقدي
۲۲۶	فصل پانزدهم - در حواله
۲۲۹	فصل شانزدهم - در كفالت
۲۳۴	فصل هفدهم - در صلح
۲۳۷	فصل هجدهم - در رهن
۲۴۵	فصل نوزدهم - در هبه
۲۴۸	قسمت سوم : در اخذ به شفعه
۲۵۲	قسمت چهارم : در وصايا و ارث
۲۵۲	باب اول : در وصايا
۲۵۲	فصل اول - در کلیات
۲۵۶	فصل دوم - در موصی
۲۵۷	فصل سوم - در موصی به
۲۶۰	فصل چهارم - در موصیله
۲۶۰	فصل پنجم - در وصی
۲۶۳	باب دوم : در ارث
۲۶۳	فصل اول - در موجبات ارث و طبقات مختلفه وراث
۲۶۵	فصل دوم - در تحقق ارث
۲۶۸	فصل سوم - در شرایط و جمله ای از موانع ارث
۲۷۲	فصل چهارم - در حجب
۲۷۶	فصل پنجم - در فرض و صاحبان فرض
۲۷۹	فصل ششم - در سهم الارث طبقات مختلفه وراث
۲۹۸	کتاب سوم : در مقررات مختلفه
۳۰۰	بخش دوم - قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴/۱/۲۰
۳۰۰	جلد دوم - در اشخاص
۳۰۰	کتاب اول : در کلیات

۳۰۶ کتاب دوم : در تابعیت
۳۱۸ کتاب سوم : در اسناد سجل احوال
۳۲۱ کتاب چهارم : در اقامتگاه
۳۲۳ کتاب پنجم : در غایب مقفود الاثر
۳۳۰ کتاب ششم : در قرابت
۳۳۲ کتاب هفتم: در نکاح و طلاق
۳۳۲ باب اول : در نکاح
۳۳۲ فصل اول - در خواستگاری
۳۳۴ فصل دوم - قابلیت صحی برای ازدواج
۳۳۷ فصل سوم - در موانع نکاح
۳۴۳ فصل چهارم - شرایط صحت نکاح
۳۴۴ فصل پنجم - وکالت در نکاح
۳۴۵ فصل ششم - در نکاح منقطع
۳۴۶ فصل هفتم - در مهر
۳۵۶ فصل هشتم - در حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر
۳۶۴ باب دوم : در انحلال عقد نکاح
۳۶۴ فصل اول - در مورد امکان فسخ نکاح
۳۶۹ فصل دوم - در طلاق
۳۷۶ کتاب هشتم : در اولاد
۳۷۶ باب اول : در نَسَب
۳۷۹ باب دوم : در نگهداری و تربیت اطفال
۳۸۴ باب سوم : در ولایت قهری پدر و جد پدری
۳۹۰ کتاب نهم : در خانواده
۳۹۰ فصل اول - در الزام به انفاق
۳۹۵ کتاب دهم : در حجر و قیمومت

۳۹۵	فصل اول - در کلیات
۳۹۸	فصل دوم - در موارد نصب قییم و ترتیب آن
	فصل سوم - در اختیارات و وظایف و مسئولیتهای قییم و حدود آن - نظارت مدعی العموم در امور صغار و مجانین و اشخاص غیر رشید
۴۰۵
۴۱۰	فصل چهارم - در موارد عزل قییم
۴۱۳	فصل پنجم - در خروج از تحت قیمومت
۴۱۵	جلد سوم - در ادله اثبات دعوی
۴۱۵	کتاب اول : در اقرار
۴۱۵	باب اول : در شرایط اقرار
۴۱۸	باب دوم : در آثار اقرار
۴۲۱	کتاب دوم : در اسناد
۴۲۹	کتاب سوم : در شهادت
۴۲۹	باب اول : در موارد شهادت
۴۳۳	باب دوم : در شرایط شهادت
۴۳۴	کتاب چهارم : در امارات
۴۳۶	کتاب پنجم : در قسم
۴۴۰	قانون مسئولیت مدنی
۴۴۷	در ستنامه

مرجع‌ها

مرجع ۱: کتاب حقوق مدنی (اشخاص و محجورین)، دکتر سید حسین صفائی و دکتر مرتضی قاسم زاده، انتشارات سمت، چاپ پانزدهم، تابستان ۱۳۸۸. **مرجع ۲:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (اعمال حقوقی)، دکتر ناصر کاتوزیان، شرکت سهامی انتشار، چاپ یازدهم، ۱۳۸۵. **مرجع ۳:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (قواعد عمومی قراردادها)، دکتر سید حسین صفائی، انتشارات میزان، چاپ پنجم، زمستان ۱۳۸۶. **مرجع ۴:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (اشخاص و اموال)، دکتر سید حسین صفائی، انتشارات میزان، چاپ هفتم، بهار ۱۳۸۷. **مرجع ۵:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (اموال و مالکیت)، دکتر ناصر کاتوزیان، انتشارات میزان، چاپ یازدهم، بهار ۱۳۸۵. **مرجع ۶:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (درس‌هایی از شفعه- وصیت- ارث)، دکتر ناصر کاتوزیان، انتشارات میزان، چاپ هشتم، پاییز ۱۳۸۶. **مرجع ۷:** کتاب اثبات و دلیل اثبات (جلد اول)، دکتر ناصر کاتوزیان، انتشارات میزان، چاپ اول، زمستان ۱۳۸۰. **مرجع ۸:** کتاب حقوق مدنی (سقوط تعهدات)، دکتر مهدی شهیدی، انتشارات مجد، چاپ نهم، ۱۳۸۸. **مرجع ۹:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (وقایع حقوقی)، دکتر ناصر کاتوزیان، شرکت سهامی انتشار، چاپ دهم، ۱۳۸۵. **مرجع ۱۰:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (درس‌هایی از عقود معین)، جلد اول، دکتر ناصر کاتوزیان، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ یازدهم، ۱۳۸۷. **مرجع ۱۱:** کتاب دوره مقدماتی حقوق مدنی (درس‌هایی از عقود معین)، جلد دوم، دکتر ناصر کاتوزیان، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ یازدهم، ۱۳۸۷. **مرجع ۱۲:** کتاب مختصر حقوق خانواده، دکتر سید حسین صفائی و دکتر اسدالله امامی، انتشارات میزان، چاپ بیستم، پاییز ۱۳۸۸. **مرجع ۱۳:** کتاب ارث، دکتر مهدی شهیدی، انتشارات مجد، چاپ ششم، ۱۳۸۵.

راهنما

خوانندگان گرامی! لازم به یادآوری است که نشانه‌های درج شده در ابتدای هر ماده قانونی نشانگر درجه اهمیت ماده‌های ذکر شده می‌باشد. به طوری که مواد قانونی که دارای علامت **□□** می‌باشند از بیشترین درجه اهمیت نسبت به سایر مواد قانونی برخوردار هستند. که این مواد را ممتاز می‌نامیم و بدیهی است سایر مواد از لحاظ اهمیت آموزشی و کاربردی از اهمیت کمتری برخوردارند. به طوری که علامت‌های **□□** در ابتدای سایر مواد قانونی به تدریج نشانگر درجه اهمیت خیلی مهم و مهم می‌باشند. لازم به ذکر است آن دسته از مواد قانونی که در ابتدای آنها هیچ نشانه‌ای وجود ندارد از درجه اهمیت آموزشی و کاربردی پایین تری نسبت به سایر مواد قرار دارند.

مقدمه مؤلف

از آنجا که قوانین به عنوان منابع اصلی آزمون های تحصیلات تکمیلی و آزمون های شغلی در رشته حقوق به حساب می آیند بر آن شدم تا با تدوین قوانین نموداری چهره جدیدی از قوانین را پیش روی خوانندگان بگشایم تا بتوانم با جای دهی مواد قانونی در قالب نمودار، فهم مخاطب را از قانون افزون نمایم. پس از چندین نوبت انتشار قوانین نموداری مجدداً به مطالعه و بررسی نمودارها و نشانه گذاری ها مشغول شدم و تغییرات اندکی را که ضروری می دانستم در نوشته های پیشین اعمال نمودم. همچنین با ارزش گذاری مواد قانونی تلاش نمودم که امکان تمرکز بیشتر بر مواد قانونی با اهمیت تر را فراهم نمایم. پس از آن که قوانین نموداری چندین طبع را پشت سر نهاده و در هر بار شکل و ویرایش جدیدی را تجربه کرده است اکنون به سان مجموعه ای متکامل درآمده که دیگر نموداری بودن تنها یکی از ویژگی های آن است. آنچه در دستان شماست صورت کاملی از یک کتاب قانون است که در آن علاوه بر امکان مطالعه مواد قانونی به صورت نموداری، امکان رجوع به دکترین حقوقی در تفسیر مواد گوناگون نیز فراهم گردیده است. ارجاعاتی که در ذیل هر ماده قانونی وارد شده و مخاطب را به کتب پایه و بنیادین حقوقی ارجاع می دهد در واقع امتیازی است که به اذعان اهل نظر ارزش این کتاب را بیش از پیش افزون نموده است. هرچند این انتشار را نقطه تکامل کتاب خود می دانم اما به خوبی واقف و معترف هستم که از تکامل در صورت اثر تا تکامل در ماده آن فرسنگ ها راه است. این اثر اگرچه به زعم نگارنده در صورت به تکاملی نسبی رسیده اما برای کسب تکامل محتوایی نیازمند اصلاحات و اضافاتی است که جز با ارشاد اصحاب حقوق میسر نبوده و نخواهد بود. به همین سبب از فضلای عظام که عنایتی با این قبیل مقولات دارند انتظار داریم که از پی رویت گفتار حاضر افادت خویش در معرض استفادت نهند.

الهام مختاری - فروردین ماه ۱۳۹۳

در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم

۱ ماده -۱ - مصوبات مجلس شورای اسلامی و) پس از طی
- نتیجه همه پرسى

مراحل قانونی به رئیس جمهور ابلاغ می شود.

رئیس جمهور باید ظرف مدت ۵ روز)
- آن را امضاء و
- به مجریان ابلاغ نماید و
- دستور انتشار آن را صادر کند.

و روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت پس از ابلاغ منتشر نماید.

تبصره - در صورت استنکاف رئیس جمهور از)
- امضاء یا
- ابلاغ

مدت مذکور در این ماده به دستور رئیس مجلس شورای اسلامی،
روزنامه رسمی موظف است ظرف مدت ۷۲ ساعت مصوبه

را) چاپ و
- منتشر نماید.

۲ ماده -۲ - قوانین پانزده روز پس از انتشار در سراسر کشور لازم
الاجراء است مگر آن که در خود قانون ترتیب خاصی برای موقع اجرا
مقرر شده باشد

ر.ک مرجع ۷ صفحات ۲۹ الی ۳۱.

▣ ماده ۳- انتشار قوانین باید در **روزنامه رسمی** به عمل آید.

▣▣ ماده ۴- اثر قانون نسبت به **آئیه** است و قانون نسبت به ماقبل خود اثر ندارد. مگر اینکه ← در خود قانون، مقررات خاصی نسبت به این موضوع اتخاذ شده باشد.

ر.ک مرجع ۶ صفحه ۱۵۵.

▣▣▣ ماده ۵- کلیه‌ی سکنه ایران اعم از اتباع [داخله و مطیع قوانین - خارجه]

ایران خواهند بود مگر در مواردی که ← قانون استثناء کرده باشد.

ر.ک مرجع ۶ صفحات ۱۴۵ و ۱۴۹ الی ۱۵۲.

▣▣▣ ماده ۶- قوانین مربوط به احوال شخصیه، از قبیل [نکاح و - طلاق و - اهلیت اشخاص و - ارث]

در مورد کلیه اتباع ایران ولو این که مقیم در خارجه باشند، مجری خواهد بود.

ر.ک مرجع ۶ صفحه ۱۴۴.

▣▣▣ ماده ۷- اتباع خارجه مقیم در خاک ایران، از حیث مسایل

مربوط

به $\left(\begin{array}{l} - \text{احوال شخصی و} \\ - \text{أهلیت خود و} \\ - \text{از حیث حقوق ارثیه} \end{array} \right)$ در حدود معاهدات مطیع قوانین و مقررات دولت متبوع خود خواهند بود.

ر.ک مرجع ۱ صفحه ی ۱۴. ر.ک مرجع ۶ صفحات ۱۴۴ الی ۱۴۵ و ۱۴۷ الی ۱۵۲.

▣ **ماده ۸** - اموال غیر منقول که اتباع خارجه در ایران طبق عهود تملک کرده یا می کنند از هر جهت تابع قوانین ایران خواهد بود.

ماده ۹ - مقررات عهودی که بر طبق قانون اساسی بین دولت ایران و سایر دول منعقد شده باشد در حکم قانون است.

▣ **ماده ۱۰** - قراردادهای خصوصی نسبت به کسانی که آن را منعقد نموده اند ← در صورتی که مخالف صریح قانون نباشد، نافذ است.

ر.ک مرجع ۲ صفحات ۲۹ الی ۳۳ و ۴۴ الی ۵۳. ر.ک مرجع ۳ صفحات ۳۹ الی ۴۰ و ۴۷ الی ۵۸.

جلد اول: در اموال

کتاب اول: در بیان اموال و مالکیت به طور کلی

باب اول: در بیان انواع مال

ماده ۱۱- اموال بردو قسم است
[- مَنقول و
- غیر مَنقول]

فصل اول: در اموال غیر منقول

ماده ۱۲- مال غیر منقول آن است که از محلی به محل دیگر نتوان

نقل نمود اعم از اینکه [- استقرار آن ذاتی باشد یا
- به واسطه عمل انسان] به نحوی که نقل

آن مستلزم [- خرابی یا
- نقص] خود مال یا [- محل آن] شود .

ر.ک مرجع ۵ صفحات ۴۶ و ۴۹. ر.ک مرجع ۴ صفحه ی ۱۳۱.

رأی وحدت رویه شماره ۷۱۹ مورخ ۱۳۹۰/۲/۲۰

موضوع:

تقسیم ترکه غیرمنقول از صلاحیت واحد ثبتی محل وقوع مال خارج و در صلاحیت دادگاه است.

متن رأی:

مستفاد از مقررات قانون امور حسبی راجع به تقسیم، تقسیم ترکه در صورت عدم تراضی ورثه امری است که محتاج رسیدگی قضایی است و باید در دادگاه به عمل آید. همین حکم در موردی هم که ترکه منحصر به یک یا چند مال غیرمنقول باشد جاری است، بنابراین آراء شعب پنجم و بیست و یکم دیوان عالی کشور که تقسیم ترکه غیرمنقول را از صلاحیت واحد ثبتی محل وقوع مال خارج و در صلاحیت دادگاه دانسته به اکثریت آراء صحیح و منطبق با موازین قانونی است. این رأی طبق ماده ۲۷۰ قانون آیین دادرسی دادگاههای عمومی و انقلاب در امور کیفری در موارد مشابه برای شعب دیوان عالی کشور و دادگاههای سراسر کشور لازم‌الاتباع است.